

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Eenige opmerkingen over en naar aanleiding van „Geboortebeperving” door T. Oldenburger.¹⁾

III.

In ons vorig artikel zagen wij, dat Oldenburger de geboortebeperving, zooals het Neo-Malthusianisme dat voorstaat, ten eenenmale verwerpt. Met dankbaarheid mogen wij dit constateeren. Toch mag ons dit anderzijds niet weerhouden om voor te hoog gespannen verwachtingen te waarschuwen. Want op de wijze, waarop de schrijver het onderwerp behandelt, is nog wel het een en ander aan te merken. Zijn betoog is niet altijd even goed gedocumenteerd. De toon en de bestrijding van den tegenstander is soms grof. Een enkele maal gebruikt hij vergelijkingen, die ons sterk tegen de borst stuiten en ons min of meer profaan voorkomen. Het boek boelt daardoor aan waardigheid in.

Bovendien maakt het geheel een rommeligen indruk. Er is weinig eenheid van conceptie. De verschillende onderdeelen hangen veelszins als los zand aan elkaar. De schrijver beheerscht zijn stof niet in voldoende mate. Wel zijn zijn bedoelingen goed. Hij wil het vraagstuk der geboortebeperving behandelen voor geloovigen en ongeloovigen, maar dit eischt meer bezonkenheid en beheersching der problemen dan waarover de schrijver beschikt. Alles warrelt door elkaar. Op alle mogelijke terreinen wordt geopereerd en dat met een gemak, dat zelfoverschalling doet vreezen. Een centraal punt, van waaruit geredeneerd wordt, bestaat niet. De geloovige zoowel als de ongeloovige lezer wordt bedolven onder een argumentatie van allerlei soort, biologische, sociale, economische, metafysische, religieuze, morele, historische, filosofische, enz. Maar dit geeft een pêle-mêle, dat spoedig een gevoel van oververzadiging verwekt en onrustig maakt. Een goede en mooie beschouwing over den zin en het doel van het huwelijk ontbreekt. De beide hoofdstukken: „Wat de Bijbel leert aangaande geboortebeperving” en „Hoe en in welke mate de Bijbel op de geboortebeperving invloed uitoefent”, gaan allermint in op de vragen, die juist voor het christelijk huwelijk zoo urgent zijn. Immers, zooals in een vorig artikel reeds betoogd werd, is geboortebeperving niet identiek met het Neo-Malthusianisme. Het vraagstuk der onthouding en der z.g. periodieke onthouding (methode Ogino-Knaus) had in deze hoofdstukken breeder toelichting behoeft dan thans het geval is, vooral daar hij deze beide methoden ook in zijn gezichtskring betreft. Dit is dan ook tenslotte de oorzaak, dat de schrijver belangrijke stellingen poneert, die van groot zedelijk belang zijn zonder dat hij deze voldoende fundeert of logisch uit zijn betoog doet voortvloeien. Ik kom daar later nog op terug. Voeg hier nu bij, dat dit boek hoofdzakelijk Amerikaansche toestanden behandelt en Amerikaansche schrijvers aanhaalt, wier beteeke-

1) „Geboortebeperving voor geloovigen en ongeloovigen”, een zuiver critische beschouwing van de theorie en de praktijk en van de argumenten voor en tegen deze beweging, door Teunis Oldenburger, Th. H. Th. D. Vertaling van Dr. A. Dupont, schrijver van „Het Huwelijk”. Uitg. H. A. van Bottenburg N.V., Amsterdam.

dat is het meest ledige begrip, en dat noemen zij God.

Deze abstracte wijsheid kan een tijdlang vanwege het geniale vernuftspel met begrippen boeien — maar echte zakelijke wijsheid geeft de Grieksche filosofie hier niet. Zeker niet ten opzichte van God en ook niet ten opzichte van de schepping.

Socrates liep temidden van de prachtigste natuur — maar niet dien prachtige cypres daarvoor hem — pronkstuk van Gods schepping — boeide hem — hij was geboeid door 't begrip de boom.

Aristoteles zag dan tenminste den boom nog in den werkelijken boom — en dan was de boom het echte.

De Stoa kwam weer nader tot het leven. Maar de geest van den Stoïcijnen huisde hoog binnen in hem als een god. Noch de wereld, noch zijn eigen periferie (zijn lichaam), noch zijn gemoedsberoering konden dat hooger ik in hem beroeren. Hij slief koud weg — 'traakte zijn ik niet.

Hard en hoog waren die Stoïcijnen. De Epicureeërs waren gevoeliger. Geniet het leven — het goede dat genoten wordt is het leven waard.

Maar noch de begrippen van Plato, noch de geest der Stoïcijnen, noch de levensaanvaarding der Epicureeërs vermocht een zoeker naar God te bevredigen — en de verlossing uit den nood van zonde en ellende bleef een phantasma — een droombeeld.

De werkelijke wereld ging door en stoorde zich niet aan het zijnde en aan de wetenschap van Plato.

nis, waarde en invloed wij hier niet beoordeelen kunnen, en dat ook de vertaling vaak allermint correct en duidelijk is en het Nederlandsch niet steeds even onberispelijk, dan laat het zich denken, dat men het werk tenslotte met een gevoel van teleurstelling terzijde legt.

• • •

Toch neemt dit niet weg, dat ik speciaal twee bezwaren wat uitvoeriger wil bespreken. Mijn eerste bezwaar is, dat Oldenburger de beweging voor geboortebeperving niet ziet in het groote verband, waarin ze behoort. Tenslotte is ze niet een zonde op zich zelf, ze is geen soort mode, die we te bestrijden hebben om haar uitwassen. Integendeel, ze is symptoom en wel een symptoom, dat ons de oogen opent voor den schrikkelijken ernst van de zonde, waarvan zij gevolg is. Ze is de uiting van een levensrichting, wier begin en ontwikkeling opgespoord dienen te worden, willen we het Neo-Malthusianisme op haar juiste waarde schatten en middelen beramen om haar op de meest juiste en doelmatige wijze te bestrijden. Meer nog dan voor den ongeloovige kan dit zijn nut voor den geloovige hebben. Voor den laatste is het een levenskwesitie iedere levensopenbaring tot haar beginsel te herleiden. De ontwikkeling van het wereldleven heeft op beide invloed, maar terwijl de ongeloovige deze zonder meer aanvaardt en ze gaarne beziel als een doorgang naar hooger cultuur, heeft de Christen zich steeds te bezinnen over den gang der historie en dezen te toetsten aan de eischen van Gods Wet en Gebod. Doet hij dat niet, dan dreigt aan allen kant het gevaar, dat de „wereld” ongemerkt op hem zelf en zijn medebelijders invloed gaat krijgen; dat hij hoe langer hoe meer open gaat staan voor overleggingen, gedachten en gedragingen, die op het eerste gezicht, los van hun beginsel, op neutraal gebied schijnen te liggen, maar die straks zullen blijken de oorsprong te zijn geweest van een levensrichting, die steeds verder afvoerde van een gehoorzaam en eerbiedig vreezen van den Heere, zijnen God.

In het dalen van het geboortecijfer ook in eigen kring hebben we nu met zulk een verschijnsel te doen. Het verschrikt ons, omdat het plotseling een zonde tastbaar maakt, voor iedereen waarneembaar, ook voor den ongeloovige. Ze ligt in cijfers vast.²⁾ Aan de klem van 't bewijs van haar bestaan valt niet te ontkomen. Er moet wel een weg geweest zijn, waarlangs tenslotte een verkeerde levenspraktijk op het heilig erf heeft kunnen doordringen en zoo gemakkelijk vrij spel heeft kunnen krijgen. We moeten wel een deel van onzen levensgang gemeenschappelijk met het ongeloof hebben afgelegd zonder dat we het geloof en de geestkracht bezaten om te onderzoeken, of we wel in alles Gods Heiligen Wil volgden. En zoo dat onderzoek al geschiedde, heeft het ons ontbroken aan gehoorzaamheid om te breken met zulk een ontwikkeling en om te zoeken naar eigen levensopenbaring. Terwijl we alle aandacht richtten op staat, maatschappij en wetenschap, waanden we kerk en gezin wel veilig, niettegenstaande we daarbij in de eerste plaats wel de wacht hadden te betrekken, omdat zij de levenswortels van al het andere zijn. En dat,

2) Zie o.a. het artikel van Dr. J. H. Hagenbeek: „Eenige bevolkingscijfers” in „De Reformatie” van 17 Mei 1935 en „Eenige cijfermateriaal” van A. van der Spek in „Huwelijk en Geboortebeperving”.

De Stoïcijnen verloor zijn leven en de Epicureeër verloor zijn geluk.

De goden gaven geen vrede, maar de wijsgeeren evenmin. Dat ondervond ook Lucius Sergius Paulus!

En daarom is hij ook misschien aan natuuronderzoek gaan doen.

Zooals velen in onze dagen de speculatieve filosofie verlaten en zich liever indompelen in het werkelijke leven. Teleurgesteld in „de speculatieve wetenschap” wendt men zich dan tot het exacte of tot het pragmatisme.

Al dat redeneeren hangt hen de keel uit. Wat is waarheid?

En dan staan zij open voor de levensfilosofie, die steeds naast de rationalistische loopt.

Wanneer de menschen het verstand en het zijn en de wetenschap hebben vereerd en als ze dan teleurgesteld worden, dan komen er menschen aandragen met de werkelijkheid.

Meenden ze eerst macht over de begrippen te hebben door het denken, nu komen ze de wereld zelf bekijken.

De werkelijkheid — niet „het” paard, maar dit paard moeten ze hebben. Niet „het” zijn, maar hun eigen bestaan, niet „het” leven, maar hun leven dat ze in zich voelen kloppen. Dat is het groote mysterie. Ja — een mysterie voor wie geen waarheid omtrent dat leven meer hooren wil.

• • •

En dan komt het bijgeloof.

Zooals een vijftigtal jaren geleden jonge lieden den heelen kosmos dóór hadden en met wereldbollen schermde als waren het zeer bekende grootheden — zoo zijn nu de jongeren vervuld

niettegenstaande Dr. Kuyper de beteekenis der anti-revolutionnaire beginselen ook zoo duidelijk voor het familieleven had doen uitkomen en zijn „anti-revolutionnaire ook in uw huisgezin” tot een gevleugeld woord was geworden.

Het zal nu niet anders kunnen, of we zullen ook hier „den weg terug” moeten vinden. Zooals in het economische leven de harde noodzakelijkheid dwingt tot een teruggang en tot een bezinnen over wat de oorzaak van de crisis geweest is, zoo ziet ook het Christelijk leven zich geplaatst voor de vraag, wat hem geleid kan hebben tot deze plotseling openbaar geworden concrete zonde. En dan kan men deze vraag niet losmaken van een gelijktijdig onderzoek naar den ontwikkelingsgang van het leven, dat zijn uitgangspunt vond in ongeloof en revolutie. Want de daling van het geboortecijfer is geen consequentie van het Christelijk belijden. Ze is een logisch gevolg van den geest dezer eeuw.

Men zal dus in de eerste plaats moeten nagaan, hoe de keten bij 't ongeloof verloopt, die tenslotte geleid heeft tot een moedwillige geboortebeperving. Eerst dan zal het mogelijk zijn uit te maken, waar de schadelijke wegen gelegen zijn, die thans ook het Christelijk leven hebben kunnen ontsieren. Concreet kan dan bepaald worden, waar ook de Gereformeerde zich heeft laten verleiden door wat een zeker oogenblik bekoorde, zonder er zich rekenschap van te geven wat de gevolgen daarvan voor het menschelek geslacht zouden zijn, nu en in de toekomst, en dat in verband met Gods eisch in deze wereld. Want dit is één der grondfouten der revolutie. Zij erkent niet dat groote levensverband, waarin de mensch als verantwoordelijk aan Zijn Schepper te onderzoeken heeft, welke factoren die eenheid kunnen schaden, ook al zouden deze voor een bepaald geval, los van het groote geheel, een zeker direct nut kunnen geven in de veraangenaming van het leven.

Maar dan kan tevens de eisch der bekeering uitgaan, niet slechts tot wie persoonlijk viel in de door ons aangeduide concrete zonde, maar kan hij zich richten tot alle belijders van 's Heeren Naam. Want als zulk een onderzoek dan aangevaard wordt, dat wij inderdaad den invloed der „wereld” ondergaan hebben, dan zal met levensgewoonten en levensopvattingen gebroken dienen te worden, die geen vrucht zijn van eigen levenshouding en levenspraktijk. En dat niet slechts om Gods Wil! Natuurlijk dit in de eerste plaats! Maar evenzeer om onzen naaste! Wie zelf nog staande bleef, wat betreft de verleiding tot een zondige geboortebeperving, maar zich verder in zijn leven niet los kon maken van de verkeerde tendenzen, die de geest der revolutie ook in zijn levensopenbaring tot uiting bracht, is mede schuldig aan de zonde van zijn broeder, die in misschien zooveel moeilijker levensomstandigheden dan hij, zich door diezelfde tendenzen van wereldgelijkvormigheid liet leiden om in den weg, dien het ongeloof aangeeft, de oplossing van zijn huwelijksmoeilijkheden te vinden.

Niet slechts tegen het Neo-Malthusianisme en zijn zondige adviezen dient dus de strijd te gaan. We zullen dieper hebben te tasten en die levensopenbaring hebben aan te grijpen, waarvan het de logische consequentie is. En dan zal tevens zich onze blik verruimen en er ons voor doen waken teveel het beginsel van het Neo-Malthusianisme met de middelen, die het ter voorkoming der zwangerschap aanbeveelt, te vereen-

met diepe reverentie voor al wat mysterie heet. 't Mysterie van 't leven in plant en dier en mensch. 't Mysterie van God — van 't ontstaan der aarde, van 't ontstaan der menschen, enz. 't Mysterieuze trekt aan.

Zoo was het ook in Rome.

De keizers gingen zelfs naar de orakels in Griekenland.

En dan is het de tijd der magiërs — der menschen, die een waarzeggende geest hebben, de mediums. De psychisch ontvankelijken voor de inwerking der geestenwereld komen dan in de verleiding om hun „gaven” te toonen.

En zoo iemand dóét dan werkelijk wat. Zij nemen een tafel, een blok hout, uitwendig. Maar het „wezen” van die tafel is „mysterie”. En over dat mysterie heeft de toovenaar macht. Zie, hocus-pocus, abacadabra... en o wonder der wonderen... de tafel is in de macht van den toovenaar en springt op en neer met de handen van den man die macht over de dingen heeft.

Wat morgen zal gebeuren... 't is mysterie. Geen vastheid is er in, denkt de teleurgestelde rationalist. Maar de waarzegger zegt u opmerkelijke dingen... en 't komt vaak uit.

Waar uw dooden heen zijn. Mysterie. Maar de doodenvrager helpt u als medium en — hij zegt u treffende dingen — hij vertelt u een voorval uit uw vroege jeugd, dat alleen de doode kan weten — en dat gij haast vergeten waart.

Kijk dat is geen praat over de wetenschap en dat is geen praat over het ik in ons, dat is macht over het werkelijke, geheimzinnige macht.

Zóó boeide Elymas ook Lucius Sergius Paulus.

A. JANSE.

zelve. Want de gedachte, waaruit het leeft, kan evenzeer tot uitvoering komen zonder dat men van deze door hem aangeprezen middelen gebruik maakt. En de vraag rijst, of juist niet hier, meer nog dan aan de practijken van het Neo-Malthusianisme, zich het Christelijk leven het meest bezondigt.

's Gravenhage.

Dr G. K. SCHOEP.

MUZIKALE KRONIEK

Eénstemmige koraalvoorspelen.

„Het goede voorspel voor een Psalm met één stem is er om te bewijzen, dat inleving niet behoeft te bestaan uit lawaai of een contrapunctisch uitgewerkt stuk, een goed organist zal met één pennestreek als 't ware, in één stem zijn ziel kunnen uitstorten. Als een organist zijn taak goed begrijpt, zal hij niet moeten denken: „dit is nu eens een aardig motief en dit zullen we eens canonisch doen... inleven is de hoofdzaak.“

Het is niet om met den heer Besselaar van de Groote Kerk uit Rotterdam een debat aan te gaan, dat ik de pen opneem naar aanleiding van wat hierboven gezet werd en dat door hem gezegd werd tijdens een interview met den Muziekredacteur van „De Standaard“, 22 en 23 Mei opgenomen.

Het is in hoofdzaak dat ik het doe, om de gedachte van dat „inleven“ en ook om de idee van het „éénstemmige koraalvoorspel“ een weinig aan te vullen met wat ik destijds daarover schreef, toen ik nog een correspondentie-rubriek onderhield in „De Omroepgids“ der Ned. Chr. Radio-Vereen. — nog na te slaan in het nummer van 11 Juni 1931.

(Het eenige verschil tusschen ons beiden is: dat wat de heer B. bijna uitsluitend op den voorgrond stelt, ik bij al de andere manieren om een koraalvoorspel te maken, onderbreng.)

„Een geheel andere opvatting van Koraalvoorspel gaf ons de melodie en ook de woorden van Psalm 4:1. 't Is natuurlijk niet noodig altijd onze gedachten op éénzelfde manier te richten en conventioneel vast te houden aan themabewerking, harmoniseering, contrapunct enz... Wat zou er tegen zijn om b.v., zooals in dit geval, eens te beginnen met eenige eenvoudige intonaties van het motief waarmee deze zangwijs begint? Bij de uitvoering denke men niet aan maatstrepen al staan ze er, maar stelle zich voor een zanger, die, in vrij rythme, op verschillende toonhoogten, achtereenvolgens deze sequensachtige alléén-roep laat hooren, gecadanseerd door eenige accoorden.“

(Ik herhaal ook nog eens de noten:)

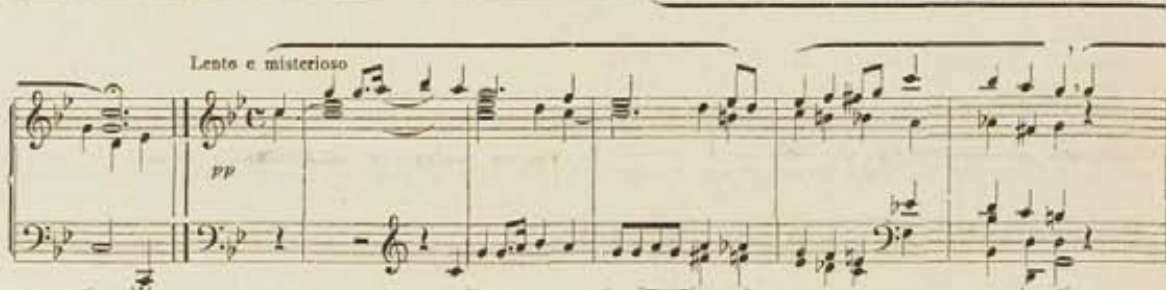
Zoo men ziet gaan wij vrijwel accoord met elkaar, al zegt de een het ietwat anders dan de ander.

„Inleven“ is inderdaad de hoofdzaak en hoeft zich niet altijd te uiten in een voorbedacht, een naar alle regelen der kunst uitgewerkt preludium. Het kan ook geschieden door het simpel afspelen van een stuk of wat motiefnoten, ondersteund door eenige sluiharmonieën, of, zooals de heer B. doet: unisono met niets van samenklank en tegen-zang erbij.

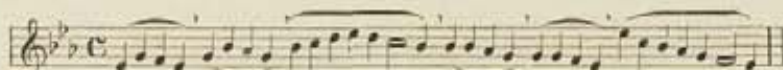
Maar aan den anderen kant zal dat „inleven“ toch ook de overige differente vormen niet voorbij mogen gaan, zich moeten manifesteren in bepaalde kaders, niet uitsluitend zich bezighouden met het eene en het andere onbenut laten.

Temeer daar ieder motief, thema, iedere melodie weer een andere wijze van behandelen vraagt. Niet alles leent zich tot een strenge, contrapunctische, canonische zetwijze of tot een gevoelig stuk lyriek, tot muziek van een elegisch karakter. De eene opgaaf is de andere niet, zoomin als één opvatting gebiedend is of uniform gesteld kan worden. Men kan, om voorbeelden te geven, evenzoo goed een voorspel voor Psalm 33 streng-dorisch zetten en polyfonisch, als in gewoon-mineur en homophon. 't Hangt alleen maar af van wat men ermee zeggen of uitdrukken wil. Is het eerste neutraal, een paspartout op al de verzen van Ps. 33, uitgezonderd het 7e, en spreekt het klassieke taal — om de woorden: „De Groote Schepper aller dingen ziet uit het ongenaakbaar Licht“ slaat de tweede opvatting moderner klanken aan, zet de zangwijs in andere stijl en harmonie.

Con moto e maestoso

Kan ik mij óók heel goed indenken het merkwaardige, zooals de heer B. zeide, „dat velen, ook wanneer ik een voorspel geef met één stem, toch aandachtig luisteren“, dat, als hij b.v. Ev. Gez. 83: „God, enkel Licht“ uitvoert:

vrij in de maat, iedere regel met een afzonderlijk solo-register, mysterieus of helder, vèraf en dichtbij, dynamisch toe- of afnemend, dat zoiets suggestief op een schare inwerkt; desniettemin geloof

Alleen kan men zich bezighouden met de vraag: wèlk „inleven“ ging dieper, is verder doorgedrongen, heeft méér de ziel der dingen geraakt?

Wèlk „inleven“ gold alleen maar: het sentiment, het gevoelige der melodie, haar uiterlijk, en wèlk

trachtte nog sterker aan dat alles uitdrukking te geven, door een gewaad voor haar te vinden waardoor ook al haar innerlijkheden te beter nog uit zouden komen en tot spreken gebracht?

„Inleven is de hoofdzaak“ — met recht! Maar dan moet dat inleven zich ook openbaren in vormen met wezenlijken inhoud, zich vertoonen in gedaanten met karakteristieke trekken, zich uitleven in prestaties van waarachtige Kunst en Schoonheid.

Anders... wat nut zal dat inleven dan afwerpen voor het kennen en kunnen, voor het hooren en verstaan, als het niet méér geeft dan wat uiterlijke aanraking, wat oppervlakkige aandoening, bovengrondse versiering?

Eénstemmige Koraalvoorspelen — het zij zoo. Hoe meer hoe liever!

Als het dan maar „Pennestreken“, „Zielsuitstortingen“ zijn: de Kerk, de Gemeente, den Psalm,

Adagio molto

Niemand zal zeggen bij dit laatste, dat ook hier niet „een goed organist“ zijn ziel heeft uitgestort, zij het dan met meerdere pennestreken en met meer stemmen dan één. Dat ook hier niet „een organist zijn taak goed begrijpt“ ook al zei hij: „dit zullen we eens canonisch doen“. Dat ook hier niet „inleven“ de hoofdzaak is geweest, waar het uitgroeiende tot „een contrapunctisch uitgewerkt stuk“.

het Lied, het Kerkgezag, het Orgel, den Speler, de Muziek waardig!

Geen mooidoenerijtjes met karakterregisters; effectjagerijtjes met Zwell- en Fernwerken; ijdele vertooninkjes van enkel notenfransen, van louter muziekinzinnen!

Maar KUNST en niets anders dan dat! Koraalkunst! Orgelkunst! Kerkkunst! VOLKSkunst!

J. Z.

Reeds heb
Ds H. C. v.
meerde Kerk
positie inne
kan hij zic
kansels of in
ook, waar m
schen inslag
dikanten la
in „Overtoo
schrift: „Is
geheel over

Verba

Woorden
en beteeke
eewenoud
derheid op
drukkinge
aan de H
wel aan,
Chr. Kerk
waarheden
gewijzigde
steeds aan
Toch ge
vaker dan
Eenige
Het wo
vatting de
sterie van
lijkheid de
den wijze
volle wa
door te be
kennen al
nog ander
in Zijn Z
dan de Z
is (Hij is
natuur) e
Persoon i
schen eer
iets derge
„Drieënh
het votum
bezigt: in
des Heilig
Wij gel
christelijk
eenig
uit den
uit licht,
ren, niet
der, door
belijdenis
looft, n
Zoons, n
Christus,
de woord
tus als d
de Heilig
met „God
— is d a

In het

Christelij

„die o

Geest,

der door

waaraan

onzen Be

vergeving

dig niet

ook door

door Ba

prediker

zichzelf

lippen ne

de waarh

d a t d

k Wil

k Zou

op kunne

en ver

heilig

in g,

beteeken

ceering

door eth

bruikt w

welken c

mus en

k herba

Natu

zettel

wordt d

bedenke

schuldig

andere

Christus

gewild e

zij mond

leiden?

Kom

terrei

rechthei

om kom

tuiging

heeft de

beliden

wel mo

lyke gro

ook de